

Hívunk benneteket a tanácskozó terembe. Még ma meg kell alkotnunk egy új bolygó tervét, hogy mielőbb átmenthessük az emberiséget oda. Figyeljétek a jelt, és gyülekezzetek a kijelölt helyen!"

Mindenki benne volt a játékban. Izgatottan készítették tudós névjegykártyáikat. Ez idő alatt bújtak egy másik figura bőrébe. Ilyen professzor nevek születtek: NIMAND, DZSERI, VASEK. Megtörtént az átváltozás. Egyenként foglalták el helyüket a tanácskozó teremben, kézfogással üdvözölték egymást, mindenki (a tanárok is) magázódott, s egyenrangú lett.

Elkezdődött a tanácskozás. Szakértőként magyarázták: Miért és hol célszerű az új bolygónak elhelyezkednie? Milyen védőburkot kell közé építeni. Már a védőburok is az Ő ötletük volt, melyet a Földön keletkező szennyezett levegő új bolygónkra való bejutása ellen kell létrehozni. Hogyan jutunk át az új bolygóra? A többrétegű levegőszűrő ötletétől, egyszerűen a szánkat tátottuk. Rajzoltak és magyaráztak, a többiek pedig kérdéseket tettek fel. Elgondolkodtunk azon, mitől is olyan makogók és bizonytalanok a tanórákon? Sokan inkább meg sem szólalnak, nehogy butaságot mondjanak, s így legyenek a csúfolódók célpontjai. Inkábbrosszalkodnak, s magatartásukkal vonják magukra a figyelmet, mert szívesebben „bohócok”, mint buták.

A tudós szakértők vezetője, az egyik tanár a következő szöveggel folytatta az órát:

... „Elégedett vagyok munkájukkal. Különösen jelentős segítséget jelentett számunkra a Föld levegőjének megszűrésére kidolgozott módszer, az új bolygó és az átszívárogató alagút védőrendszerének és az orbolygók megőrsítései megalkotása.

Ezúton mondanék köszönetet érte és elküldöm legkedvesebb csemegémet, legújabb találmányomat a PEZ szeletet. Kívülről csoki a bevonata, de a töltelékben már megtalálható az új világ kiváló tápláléka a DEZIXO LIBELIN nevű növényi zuzalék, amiből elő lehet állítani húsfeleséget, de porrá törve lehet a kenyér alapanyaga is.” A kísérőlevél titkosírással volt írva, közös megfejtéséhez meg kellett találni a „kulcsot” és csak azután kósolhatták meg a földönkívüli csemegét.

LELKES ÉVA

## EGY AUTENTIKUS ESET

— Részlet egy svéd-magyar drámapedagógus könyvéből —

*Lelkes Éva Én így tanítok című könyvét a Szolnok Megyei Pedagógiai Intézet adta ki 1991-ben. Ebből közlünk egy fejezetet. A szerző „kreatív konfliktus-megoldásnak” nevezi módszerét, amellyel osztályközösségek életét zavaró, személyes ütközésekből származó problémák elrendezésére tesz kísérletet. A drámapedagógiát ő is úgy tekinti, mint a személyiségfejlesztés eszközét, szocializáló tevékenységet. Munkájához videokamerát használ, amellyel mindent rögzít, és amelyet a gyerekeknek lejátszik, s ha szükséges újraforgat. Abból indul ki ugyanis, hogy a gyermek ezáltal tükröben látja magát, melyet törölhet is, de másként módosítva újra megjelenhet benne.*

*Lelkes Éva Svédországban Stockholm egyik külvárosában dolgozik, Täbyben, ahol a polgármesteri hivatal kulturális osztályának munkatársa. Drámatanár, aki hat általános iskolában vezet kötelező tantárgyként tanmenetbe iktatott drámajátékot.*

Egy autentikus esetről akarok beszámolni, hogy jobban meg tudjam értetni, mit nevezek „kreatív konfliktus-megoldás”-nak.

Majd GAEB (a másik tanár) egy titokzatos földönkívüli professzor újabb fontos feladatot adott, melyekről vitaanyagot kellett készíteni. Milyen állat és növényvilágot képzelnek el az új bolygón? Hogyan működnek a kiépítő táborok? Milyenek legyenek a lakóhelyek és települések? Milyen legyen a közlekedés? Néhány ötletük megmelengette a szívünket: Az egyik „tudós” kisfiú azt javasolta, hogy a rózsát feltétlenül telepítsük át, mert az az anyukája legkedvesebb virága.

### 4. foglalkozás.

Célja az igazi önfegyelem, kitartás és összmunka megéltetése.

„Elérkezett az utolsó megméréstetés ideje. GAEB professzor jelen lesz és ő bírálja el, ki elég kitartó, pontos, fegyelmezett ahhoz, hogy az új bolygón helye lehessen.” (Hatalmas táblán pontosztunk). Minden feladat teljesítésével lehetett pontot szerezni, de veszíteni is. 1. feladat: Észrevétlenül megközelíteni a termet (ez volt a belépő azon a folyosón, ahol máskor örjögve rohagáltak, most lopakodva, néha csendben jöttek végig).

2. feladat: Vakvezető játék. Különböző akadályokon kellett társukat a terembe átvezetni.

3. feladat: Egy képzeletbeli rúdat átugrani, úgy hogy megőrizzék bokájuk épségét.

4. feladat: Erőgyakorlat, az önvédelmi sportokban szereplő alapállás, melyet egy percig kell tartani.

5. feladat: Kulcslopás — ügyességi gyakorlat — pissenés nélkül.

6. feladat: Vészhelyzetben „futás a sötétben” ütközés nélkül.

A feladatokat egyenként kellett teljesíteni, s minden gyakorlatot értékelés követett. Volt akinek nem sikerült, de természetesen lehetett javítani. Önkéntes jelentkezéssel társuk helyett is megcsinálhatták a feladatot, s így az is megkaphatta a pontokat. Talán az volt a legcsodálatosabb, ahogy egy emberként segítettek egymáson. Még annak a kislánynak is segítettek, akivel a nap minden percében elutasítóan viselkedtek.

Így mindannyian átjutottak az új bolygóra, bizonyították önmaguknak, s tanítóiknak.

Az eset, amiről szó lesz, egy egyszerű kiközösítés. Nemcsak azért választottam ezt, mert viszonylag rövid idő alatt szerencsés megoldást nyert, hanem azért is,

mert nemcsak tipikus svéd probléma, hanem a világ bármelyik osztályában előfordulhatna. Egy fontos eseményt képvisel egy érzékeny korban.

A szereplők tizenegy évesek. Ez az a kor, amikor a gyermek énje még mindig könnyen befolyásolható, de a csoporthoz tartozás életének már nagyon fontos részévé válik.

Ezt az osztályt évek óta kis rivalizáló és állandóan változó csoportok egymást gyötrése jellemzi. Különösen a lányok között, ahol minden új csoportképződésnél néhányan kívül maradnak és szenvednek ettől.

A lánycsoportnak nincs igazi, csak alkalmi vezetője. A gyerekek pletykálnak egymásról, a pletykák igazságtartalma vitatható.

A helyzet akkor vált akuttá, amikor Malin egy napsíva szaladt el az iskolából. A kislány órák múlva, kétségbeesve, az utcáról hívta fel a munkahelyén az édesanyját, azzal a szöveggel, hogy ő nem bírja tovább... Az anyja azonnal kapcsolatba lépett az iskolával.

Malin összeroppanásának hátterét senki sem ismer-te. Ekkor mozgósítottak engem, hogy próbáljam kideríteni és megoldani Malin problémáját.

Első feladatként a gyerekek levelet írtak egy képzelt barátjukhoz, melyben beszámoltak az osztály életéről, arra voltam kíváncsi, hogy észlelik-e, látják-e, hogy egyáltalán van problémájuk. Minden gyerek tudott róla. Ha mást nem, de minden levél megemlítette, hogy Malin elszaladt az iskolából.

A következő feladat közös volt. Egy hatalmas csomagolópaóírt terítettem le a földre, és mellé tettem a szívárvány minden színében játszó krétacsomagot. Közösen készítették el az osztály relációs diagramját. Minden gyereket más-más szín képviselt, sorban rajzolták fel saját magukat a fehér papírra, majd vonalat húztak azokhoz, akikkel barátkoznak. A kapcsolatok, mint színes háló, úgy váltak láthatókká.

Mit mutat egy ilyen diagram? Ebben az esetben azt, hogy nemcsak Malin, de Helena és Annmarie is kívülre-kedtek a közösségen, hiszen hozzájuk sem vezettek szálak.

A görög mestert, Szókratészt tartják a modern pszichológia atyjának. Szókratész mindig a legegyszerűbb kérdésekkel kereste az igazságot. Tudta, hogy az ehhez vezető úton a legfontosabb lépés az, hogy tudatosan vélekedjünk önmagunkról, és másokkal szembeni viselkedésünkről.

Az ő módszerét használtam.

A gyerekeket körbe ültem, s azt kérdeztem, mit gondolnak, miért nem vezet egyetlen szál sem Helenához, Annmariehoz és Malinhoz.

Egy egyszerű „miért”-tel elkezdődött egy nagyon komoly beszélgetés, aminek az volt a tartalma, hogy milyen elvárásai vannak az embernek a pajtásaival szemben. Hogy milyenek legyünk és milyenek ne legyünk egymáshoz.

Aztán két csoportra osztottam őket, ügyelve arra, hogy a legnépszerűbbek és a kiközösítettek ugyanabba a csoportba kerüljenek.

Az első improvizáció feltárta, hogy Malin minden szünetben aggódalmasan sorra kérdi pajtásait, hogy játszhat-e velük. Azok a háta mögött összenéznek, s minden alkalommal nemmel válaszolnak.

Amikor Malin megnézte az improvizációját a TV-n, elhatározta, hogy ő ezentúl bizony soha többé nem fogja megkérdezni, mert úgyis tudja, hogy mi lesz a válasz.

— Tudod mit, Malin, játsszuk el ezt a jelenetet úgy — javasoltam — hogy te nem kérdezel semmit, de részt veszel a többiek játékában.

Eljátszották. A helyszín egy „mintha” ugrókötélverseny volt. Malin a többiekkel együtt ugorhatott, sőt, ő ugratta át legtöbbször a nemlétező kötelet.

Megint megnéztük a produkciót. Malin egy azonnali sikerélményt kapott, egy „mintha” sikerélményt, de mégis. Amikor nem nyafogva kérdezte a társait, hogy játszhat-e velük, akkor azoknak eszükbe sem jutott kiközösíteni. Hiszen nagy különbség van a között, hogy valakit aktívan kitaszítanak, vagy csak rossz szokásból nem fogadnak be. Egy sztereotip kérdésre könnyebb nemmel válaszolni, mint agresszíven támadásba menni.

A következő beszélgetésünk témája a pletyka volt. Csakhamar kiderült, hogy legtöbbször Malinról pletykálnak. Például, hogy Malin megbízhatatlan.

Eljátszották azt a jelenetet, amikor egy téli reggelen Jessika és Mária mínusz húsz fokos hidegben az utcáskon várta Malint, hogy együtt menjenek az iskolába. De hiába várták. Malin nem jött. Dühösek lettek, hiszen átfáztak. Így indult útjára a pletyka, hogy Malin hazudós.

Amikor közösen megnéztük a jelenetet, Malin sértődött felháborodással közbekiáltott:

— Aznap beteg voltam!

— De telefonálni tudtál volna! — vágott közbe agresszívan Jessika.

— Hánytam — mondta Malin.

Csakhamar rádöbentem a legnagyobb problémájukra. Apró sérelmeiket elraktározzák, ahelyett, hogy ki beszélnek azokat. Inkább kiközösítik egymást, sem hogy szembenézzenek a mindennapi tévedéseikkel.

— Te mindig hánysz — mondta Jessika rosszmájúan vádaskodva.

— Álljunk csak meg egy pillanatra! — javasoltam.

— Milyen érzéssel jön az ember az iskolába, ha tudja, hogy ott kiközösítik?

— Nekem minden vasárnap fáj a hasam — mondta Annmarie.

— Én rosszul alszom — válaszolt Helena.

— Minden nap hányingerem van — mondta Malin csendesesen.

— És hogy érzi magát az, aki rosszindulatú?

— Esténként mielőtt elalszom, gyakran gondolok arra, hogy esne nekem, ha én lennék Malin helyében — mondta Jessika.

— És örülök annak, hogy nem vagyok ... — tette hozzá.

— Beszéltél erről Malinnal? — kérdeztem.

— Nem, soha — válaszolta Jessika.

A videokamera szüntelenül dolgozik. Senkit sem zavar, megszokták.

A következő rögtönzés színhelye egy este Jessikáéknál.

Jessika, akinek gyakran van lelkiismeretfurdalása amiatt, hogy hogyan viselkedett Malinnal, elmeséli azt az anyjának, aki azt javasolja, hogy hívja fel Malint és kérjen bocsánatot tőle. Jessika húzódozik.

— Menj, hívd fel! — kiáltják be a többiek.

Jessika odamegy a „mintha” telefonhoz, és úgy csinál, mintha tárcsázna.

Malin felveszi a „mintha” kagylót.

— Bocsánat, hogy megbántottalak — mondja Jessika és vár.

Malin morog valamit, majd lecsapja a láthatatlan telefonját.

Amikor ismét a képernyő előtt ültünk, és Malin szembe került önmagával, elpirult és azt mondta:

— Milyen bután válaszoltam, és nagyon gyorsan újra akarta játszani szerepét, hogy ki tudja javítani önmagát. Majd új feladatot kapott.

A következő improvizációban Malinnak kell eljátszani Jessika szerepét, és Jessika kapta meg Malin feladatát.

Malin segítséget kért:

— Mi történik akkor, ha az anyja veszi fel a kagylót?

Fontos, hogy a gyerekek átéljék egymás érzéseit azonos helyzetekben. A szerepjátékon keresztül így ismerik meg egymás cselekedeteinek rugóit és problémáit, mint saját maguk által átéltet. Malin csakhamar belátta azt is, hogy felhívni a másikat, illetve bocsánatot kérni attól, akit megbántottunk, nem is olyan egyszerű.

Szókratész szerint az emberi rossz a legtágabb értelemben nem tudatos. Hiszen az ember csak azért választja a rosszat, mert nem tud a jóról, vagy azt hiszi, hogy a rossz a jó. Minden ember alapvetően jó akar lenni, csak nem mindig tudja, hogyan kell jól viselkednie.

Az ilyenféle konfliktus-megoldó órákon elindul egy olyan folyamat, melynek során a gyerek megismeri önmagát. Szembenéz azzal, hogy viselkedésében mi a helyes és mi a helytelen. Önmaga jön rá a megoldásra.

Ezúttal így találta meg Malin a helyét a csoportban és Jessika meg a többiek így lettek kedvesebbek és megértőbbek egymással.

A versengő csoportok lassan-lassan megszüntek versengeni egymással. Év végére Malin, Helena és Annmarie is megtalálta a helyét. A háborút ezuúttal „lefűjtük”. De a minden drámaórát befejező szertartás egész évben emlékeztette a gyerekeket, hogy békét kötöttek. Minden drámaóra után körbeálltak, kezükből egy láncot képeztek és egyszerre kiáltották: „Dagen D” amit úgy tudok csak lefordítani, hogy „attól a naptól fogva”. Az élet állandó összeütközések sorozata. Ezek ellenére, vagy talán éppen emiatt, vagy ezért fejlődik az „emberi-én”, a „személyiség”.

Mégiscsak nagy ritkán beszélünk a konfliktusok szerepéről a személyiség fejlődésében.

Vannak olyan konfliktusok, amelyeket se feloldani, sem megoldani nem lehet. Ezt a gyermek egy egész életen át cipelheti magával. Vannak olyan konfliktusok, amelyeket a gyerekek egyedül kell megoldania. De vannak olyanok is, amelyekben a pedagógusnak segítenie kell, sőt szükségszerű is, hogy segítsen!

Itt elsősorban azokra a problémákra gondolok, ahol a fel- és meg nem oldott konfliktus nemcsak az egyént sújtja, hanem az osztály munkáját, fejlődését, életét is megzavarja.

a kreatív konfliktusmegoldás módszere lehetővé teszi, hogy az ilyen konfliktusokat feltárjuk, tudatosítsuk, enyhítsük, mégpedig úgy, hogy azok a gyermek, a közösség életében ne válhassanak traumatikussá.

## AZ ELSŐ LOVAG

— Drámaóra általános iskolásoknak —  
O' Neill-C. Lambert-A. Linnell ötlete  
nyomán készítette: Debreczeni Tibor

*Az angliai iskolában a tanár negyedikes tanulók részvételével vezette le a drámaórát, valószínűleg azért negyedikesekkel, mert az angol lovagkorról, lovagkori történetekről akkortájt tanulnak a kisdíákok. A magyarországi tanár is akkor nyuljon a témához, amikor a gyermekeinek már van ismerete a lovagi életről és szokásairól, a lovagi erkölcsökről, amikor a tankönyvben is szó esik erről. A drámajátékkal, melyet leírunk, természetesen nem az a célunk, hogy a lovagkorról szóló ismeretekben tegyük jártasabbakká a gyerekeket — ez persze eredménye lehet a foglalkozásnak —, hanem hogy erkölcsi érzékenységüket finomítsuk.*

*PEDAGÓGIAI CÉL: cselekvő részvétellel döntéshelyzetbe hozni a gyerekeket, hogy állást foglalhassanak erkölcsi kérdésekben, és alapot teremteni morális témájú, személyiségformáló beszélgetéseknek. Én magam főiskolásokkal dolgoztam fel a témát (nagykörösi és kecskeméti elsős tanítóképzősökkel), az itt leírtakban az ösváltozat és a saját gyakorlat tapasztalatai összegződnek.*

### A foglalkozás leírása

**A tanító (tanár):** Közli a tanulókkal, hogy szerepjátékos órát tervez az ő részvételükkel. Számítsanak rá, hogy ő is velük játszik. A tervezett lovag témájú játékban maga lesz a király.

— Ha a lovag témakörben a tanulók otthonosak, akkor rögtön belevághatunk a történetbe, ha viszont tájékozatlanok, jobb tisztázni velük, mik is azok a lovagi erények, hogy jószerével minden, ami a keresztény életfelfogás szerint is erény, az önfeláldozó bátorság, a hősiesség, a gyermekek és nők védelmezése, az elhagyottak gyámolítása, a hűség és jóság, a becsületesség, adott szó megtartása, a mértékletesség, az önfegyelem stb., szóval minden olyan emberi tulajdonság, ami napjainkban is értéknek

tekinthető. Tisztázni lehet a bevezető beszélgetés során, hogy miféle olvasmányélményeik vannak eme eszményekkel kapcsolatosan, és szólni lehet Arany János Toldi trilógiájáról, s arról, hogy miként élnek tovább a magyar lovagkor ideái a magyar reformkorban, a romantika idején Katona Bánk bánjában, Jókai regényeiben. (A kollégák figyelmét felhívjuk a témával kapcsolatosan J. Huizinga A középkor alkonya c. könyvére.)

**A tanító (tanár):** Hogy a gyerekek az óra más minőségéhez szokjanak, interakciós helyzetgyakorlatokat játszik velük. Olyanokat, amelyekkel nemcsak az eljövendő foglalkozás dramatikus voltát érzékelteti, hanem a témáját is. Odamegy a gyerekekhez. Az egyikhez így szól: „Kérlek, jó ember, segíts rajtam, rablók támadtak meg az úton, és kifosztottak.” A gyerek reagál: „Mit sze-